

Premis Montònegc

Homenatge a Pompeu Fabra-Conversa professor-alumnes 27 d'abril de 2019

Pompeu Fabra tenia molta curiositat per conèixer les maneres de dir de cada indret. Tot s'ho apuntava. Ara donarem una ullada al conjunt d'expressions pròpies de Guardiola, tan nostres i divertides. I moltes, ben legítimes. Serà un petit tast, al qual n'afegirem un altre; i és el català que "xafem", ple de castellanismes. I un tercer tast, molt breu, per recordar un dels aspectes més interessants de l'obra de Fabra: els pronoms febles. Un dia ja parlarem del vocabulari de pagès, molt ampli i interessant per conèixer i reconèixer el racó de món que estimen.

La lectura que farem tracta d'una suposada conversa entre uns alumnes i la seva professora, que vol veure com va el treball que els ha encarregat. No s'explica cap conte, ni res molt i molt graciós o interessant. Fixeu-vos només en els mots que haureu sentit sovint com de passada. La gràcia és retrobar-los com a propis del poble on vivim. A Font-rubí som moltes coses i també som llengua catalana.

Tot plegat ho explicarem a través d'un text escrit per Josep Faura.

- 1.Prof. Què? Com us ha anat el treball sobre els mots guardiolencs?
- 2.Montse – Al google n'hem trobat **un tou**. **Un tou**, com diem aquí.
- 3.PROF/A – O també: una pila, una munió, un grapat, una pasterada... Val a dir que com més paraules tens a mà, més hi trobes el gust perquè cada una té un sabor particular. Però, només heu buscat al Google?
- 4.Joan – Hem buscat al Google, entre els de casa, els coneguts... A Vilafranca, també.
- 5.PROF/A. – Montse, del **tou** que heu trobat al Google, quins heu vist que eren correctes i de veritable marca penedesenca?
- 6.Montse – Pobre de mi, jo no ho sé... Tu ja saps que això és d'aquells que tu anomenes *filòlegs*, o *filoxeros*; o no sé què...
7. PROF/A.- Filòlegs, Montse. Us ho preguntava perquè us adonéssiu que la parla és tot un món per estudiar... *Filos-logos*: amor per la paraula.
8. Montse.- Doncs mira: he trobat **raixo**. M'ha fet gràcia. És com si diguessis d'algú que mira de tort; o que va geperut.
- 9.PROF/A. – A qui li dius **raixo**?
- 10.Isabel – A mon germà. Un **raixo** garrepa... I ell ho és un **tou**: no em deixa mai ni cinc, m'arramba el mòbil, em gasta la bateria, s'apodera de l'ordinador... És un garrepa...
- 11.PROF/A- Has mirat d'on ve, **garrepa**? Aquí diem, més aviat, **agarrat**.
- 12.Montse.- Doncs ve de *garra*, de *grapa*, d'*esgarrapar*, que és un *avar*, un *avarut* o dit en castellà: que és ***de la virgen del punyo!***

13. Isabel .- Això, això! Ja conec ton germà...
14. PROF/A.- Ho dieu mig enfadades... Qui més qui menys, tots ho som un mica de garrepes... I has pogut saber d'on ve, **raixo**?
15. Montse – A la biblioteca de Vilafranca he preguntat si hi havia un diccionari que digués d'on vénen les paraules. N'he trobat un, d'immens: deu volums gruixuts: L'Alcover Moll... Posa la paraula **raixo**, però no diu d'on ve...
16. PROF/A . Ja passa... Les paraules vénen de la gent i la gent ve de la gent... I tu, Isabel?
17. Isabel – Jo he trobat **ben tost**, **tantost**, **torretes**, **vellanes**... i més més...!
18. PROF/A.- A veure, amb aquestes tres, faries una frase?
19. Isabel - (*Rumia*) **Tantost** he arribat a casa *que* **ben tost** m'he posat a regar les **torretes** i he **pres** un grapat de **vellanes** i me les he cruspides...!
20. PROF/A - Molt bé això de **tantost**, que vol dir així que; i **ben** tost, de seguida.
21. Joan – El que em fa gràcia és **l'ànec mut**, que diem aquí. N'hi ha d'**ànecs muts**...? A mi m'agrada amb prunes... Surt en tots els **tecs** que fan els vells de Guardiola.
22. Isabel - Jo, sovint sento dir: "**de'm això**", "**de'm allò**..." "de'm-de'm"! De'm!
23. PROF/A – Ho sentim molt sovint i potser massa...
24. Ramon – M'ha fet gràcia la paraula **apriar**. La mare sempre diu: **t'apriaré el dinar**... *a la fiambrella*. Menja-t'ho tot, eh!"
25. PROF/A - **Apriar** ve d'apariar, Però la teva mare el posa a la **carmanyola**, no a la *fiambrella*....
26. Ramon - **Apriar**, a-pa-ri-ar... Tenim molta gana i ens mengem les lletres. Com ara: **a vere, què m'has dit?** O, jo **via** anat, jo **via** menjat..., jo **via** vist.
27. Isabel – A mi en fa gràcia anomenar **moixons** els ocells. Com també acaronar el **mixo**, la **mixeta**...
28. Joan – (*Com qui ho acaba de trobar*) Jo, l'altre dia, vaig ficar els peus en un **pèlaq ple d'aigua**... I com que feia **llebeig**, i bufava vent de Sant Martí, em vaig **ENconstipar**, ben **ENconstipat**...
29. Isabel – Avui, per postres, m'he menjat dos **mercocs**. Després he **pres** la cartera i cap a l'Institut!
30. PROF/A.- **ENconstipar** en comptes d'e constipar. Al Penedès, prenem pastilles però també **prenem** la bossa, **prenem** la cartera...; mengem **mercocs**
31. Isabel – I **espessiquem**...! De petita m'empipava que els grans m'**espessiquessin** la galta com si fos una carícia... Els deia: **no m'espessiquis**, coi! I ells contestaven: **quina nena tan guixa**...! No aguanta res...

- 32.Montse - Jo, **ves què et dic**: no em deixo. Quan el meu germà **s'escomença** a fer-me **babarotes, l'espessigo...**
- 33.PROF/A. **Guixa, escomençar, espessigar:...** I això de **babarotes**?
- 34.Isabel – Això ho feia ma germana, d'amagat, quan la mare la renyava... La mare si ho veia, cridava; no facis babarotes **que em trauré l'espardenya...**! I em va quedar, perquè vaig veure l'espardenya; al cul de ma germana...
- 35.PROF/A - Les paraules volen i cauen on se les necessita per anomenar una cosa que molesta, o que fa gràcia, o ve de sobte, o fa mal...
- 36.Isabel - El meu germà (fa una ganyota) me'n fa sempre, de **babarotes**. Ja no li faig cas, però ell ho prova, ho prova... Li hauria de posar un **morrió** o pegar-lo amb una **verga...** o una espardenya!
- 37.PROF/A- **Morrió, fer babarotes, espessigar, pegar amb una verga... Ves què et dic...!**
- 38.Isabel – **Ves què et dic** no hi és al Google; ni l'he trobat a l'Alcover Moll. Deu ser molt d'aquí, però no l'hi posen...
- 39.Ramon – És com agafar empenta per dir una cosa **de bon de veres...** (L'agafa del braç) **Ves què et dic, de bon de veres...!**
- 40.PROF/A.- Sí, Ramon: **ves què et dic**. I trobo graciós això **de bon de veres**. Aquesta no és d'aquí..És de les Illes, de Mallorca.
- 41.Ramon – Jo ho sentit alguna vegada...
- 42.Montse – Una **antra** cosa!: he trobat un munt de paraules que les **escomencem** amb "ES": **espellucar, esgatinyar-se, esberzínia, esclofolla, estisores, estenalles**. Per exemple: vaig veure dos gats **esgatinyar-se**; encara que sense fer-se mal...
- 43.Joan – I amb "EM": **empenedir-se, empate, empalme**, ball de **l'empalmada, ermputar, embutar, empenyo...** El castellà en xucla moltes.
- 44.PROF/A- La filologia, ajuda a saber d'on ve aquesta **malura** d'entravessar lletres, o de barrejar paraules o d'enviar-les a una altra llengua.
- 45.Joan – És una **malura**, certament, com la filoxera. I si només fossin aquestes, **arra!** Només obrint el diccionari de barbarismes, ja hi trobo: **ébanó, embalse, embaldossat... I tira que te va ...!**
- 46.PROF/A.- Parlar bé, costa... Però fa més bonica la vida, més sucosa i tot. Ara bé, molts són com ànecs muts; llisquen el dit pel mòbil buscant no sé què i el fan servir només per assenyalar: uh!, això!, allò...! O callen molt...
- 47.Montse.- Potser no hi estan acostumats...

- 48.PROF/A.- És més... No tenen paraules perquè pensen poc... Vés a saber... O no hi troben el gust. Passa com al futbol: quan es veu jugar en Messi, o es recorda el Barça del temps d'en Guardiola, de seguida s'hi entén de futbol... O com el cava, quan és bo. O com els cigrons i les lleties, i la verdura quan éreu petits. Calia menjar-ne. Però si no hi ha gana... Ves què et dic! (Pausa)
- 49.Isabel.- A mi em fa gràcia això **d'espellucar...** La meva germana, quan la vinya comença a fer goig, sempre **espelluca** grans del primer cep que troba.
- 50.PROF/A- **Espelluca** grans, o **gotims**, perquè els sap veure i troba-hi el gust... A Guardiola teníem l'esplai "El Gotim..." Potser de tant **espellucar-lo** ens hem quedat sense gotims...
- 51.Montse.- Ja pot ser, però no sé per què. A mi m'agrada **espessigar** el pastís d'aniversari i **espellucar-ne** ara una cirera, ara un botó de xocolata...
- 52.Joan - Heu trobat **claraboira** i **boira pixanera**? Entre la boira i la claraboia...
- 53.Isabel – Els avis deien: **boira pixanera**, si era espessa. Una nuvolada fent pipí...
- 54.PROF/A - N'hi ha una altra que tots diem, ben segur! A veure si la trobeu...
- 55.Tots – **Boi!**
- 56.PROF/A- Au, fem frases amb **boi**, que és molt guardiolenc...
- 57.Montse – **Boi** és hora d'anar a l'escola.
- 58.Joan – **Boi** que anava a caure...
- 59.Isabel – **Boi** que ens hem fotut una castanya...
- 60.Ramón – La boira, **boi** que es pixa quan va massa plena... Com tothom! (Riuen)
- 61.Isabel – Ara que parlem de boira i d'humitats, la meva mare se sent molt **feliça** – **feliça** - quan treu la roba del terrat perquè plou i la deixa **eixumorar** a l'habitació.
- 62.PROF/A- D'on ve **eixumorar**? És maca aquesta paraula...
- 63.Montse – L'Alcover Moll diu que ve de **ex-humorar**, de treure **humor**, humitat: **ex-humorare**, eixugar-se, assecar-se, **eixumorar**
- 64.PROF/A –Nena, molt bé...!
- 65.Montse - Falten les **ravenisses**! Oi, Àngels? M'agrada veure-les prop de la carretera, a la tardor, tot venint de Vilafranca. Fan unes tofes de floretes menudes amb uns caparrons blancs i rinxolats.
- 66.PROF/A - Molt poètic, Montse.
- 67.Ramon - És com si, de cop, ens trobéssim en una festa.
- 68.PROF/A- Veig que aneu bé. Apa, seguiu buscant paraules, encara en queden. A veure si hi sabreu lligar una redacció. Però ara anem ara al català mal **xafat** ; que aixafem **sense fer-ne supòsit**, sense adonar-vos-en. **Fer**

supòsit: aquesta és de Font-rubí: (Rumiant). Paraules mal xafades, de les quals no **en fem supòsit**,.. Per exemple: si una cosa és maca i està ben feta; si agrada o fa goig, què en diem?

69.Joan – Que és **guai**.

70.Ramon – Que és **collonuda**

71.Isabel – Que agrada **ple**, que agrada **mogollón**

72.Montse – Que és una **passada**, que és **guapa**, encertada. **Maca perquè sí...**

73.PROF/A – I com seria, al revés?

74.Joan – Que és **xunga**, mal **fotuda**; que l'has **cagada...**

75.PROF/A – I també: que està **mal feta**, **mal girbada**; que és un **bunyol**, un **nyap**: que **no té cap ni peus...?**. Si dius que és un **NYAP**, és que has errat la solució i sona més fort que **xungo**, i és catalana. O que és maca, en comptes de **guai**; o encertada, o perfecta, si la veus ben feta. O **BONICA** si ets sincer i no et fa vergonya dir-ho.

76.Montse – Una cosa: jo sento dir sovint: **LIS** dono les gràcies. Oi que és, **ELS** dono les gràcies? **LIS** faig aquest favor. O vaig donar-**LIS** les gràcies.

77.Isabel - O no **me NE'n** recordo **de dona'ls-ZE-les?** Ho diu **tot quisqui...** Oi que seria: **NO ME'N** recordo de donar-**LOS-LES?**

77.1 PROF/A Caram! Molt bé!

78.Ramon – I **arregla'ls-HI** el berenar. Arregla'**LS** i prou, el berenar, és clar.

79.Joan – Jo Vaig sentir un cambrer que deia: **amb les BANDEJAS** hi ha hagut un **POLLO...!**

80.Montse - O, que bona **ESTÀ**, la xocolata... (A la Prof). Tu ens ho corregeixes sempre! Hauria de ser: que bona **ÉS** la xocolata!

81.Ramon - (Diu a un company:) Au va, **posem-ZE** més taronjada: Posem-**NOS** més taronjada.

82.Montse - (A la Isabel) O bé, ja **SEU** entès amb el preu del dinar?

83.Isabel- **No s'arruïnareu** per un **xató** tan **barato**: No **US** arruïnareu, per un xató tant bé de preu..

84.PROF/A - I moltes més: **Avui tinc ENTRENO**, a les 6. **CLAR QUE SÍ QUE VAIG! O, TINC QUE FER MES ENTRENO**. Em trucaves, **ARA VAIG**, home! **ENS VEIEM DEMÀ SI ENS DONA TEMPS**. O un que deia: "**DESPUÉS LIS** passa **UUU** que **LIS** passa. A veure, digueu què he dit malament?

85. Joan.- Que avui tens entrena**MENT**. **ÉS** clar que sí!. Ja en sabem una mica, oi?

86. Montse .- Que ara **HI** vas, a l'entrenament, dona!

87 . PROF/A.- Que haig de fer entrenament, no que **Tinc QUE** fer. Que ens veurem demà, si tenim temps; no si ens **dóna** temps. I que després **ELS** passa **ALLÒ** que **ELS** passa.

88.Ramon – Jo el que no entenc és això dels pronoms febles. És que són flacs...?

- 89.Joan - A classe diuen que són febles perquè vénen de passada. No com **JO, TU, ELL, NOSALTRES...**, que són forts. *Dona'M, Ves-HI*. Ara bé, això del **LI, LI HI, LI HO, LI HA, LI HO HE, ELS-LES**,... és una conya...
- 90.Montse - Encara més l'alemany; o l'anglès: amb una paraula en diuen un **tou**...
- 91.PROF/A - Pompeu Fabra donava molta importància als pronoms febles... Mireu...
- 92.Ramon - Ara no ens facis un **rotllo**, eh...!
- 93.PROF/A – Si n'hem estat parlant fins ara! Les coses les tenim al cap, però no les veiem; i deixen un llumet, una parauleta, **UN PRONOM!** Fabra volia que el pronom tragués el nas. Si el cambrer deixa les olives sobre la taula, **LES HI** deixa; a la taula, és clar. Si les passem a algú, **LES HI** passem (a ell). Si donem patates fregides a uns nois: **ELS EN** donem; de patates, oi? I si són aquests, els vasos, **ELS ELS** donem...
- 94.Ramon - Para, para...
- 95.PROF/A. **TOT S'HA D'ESMENTAR SI ES VOL SER CLAR.** Si he deixat els llibres al prestatge: **ELS** (els llibres) **HI** (prestatge) he deixat.
- 96.Ramon- Però són tan febles que s'evaporen i, al final, no en diem cap...
- 97.Montse - I si vull dir que has posat les patates al plat?
- 98.PROF/A - Doncs que **LES HI** he posades.
- 99.Joan - I si passo les olives als companys?
- 100..PROF/A -. Si són unes olives qualssevol. **ELS EN** passo. I si són aquestes, que jo veig i tu també veus, **ELS LES** passo
- 101.Ramon - I no és molt complicat?
- 102.PROF/A – Ramon, si ho entens, veuràs que surt més exacte. (*Canviant de to*) Veig que no **s'avorriu**. Es a dir, que no **US** avorriu... Us sona, això?
- 103.Ramon - Sí! Ara ho veig! Posem-**ZE** taronjada és posem-**NOS** taronjada. *Asseieu-ze* és *asseieu-VOS*.
- 104.Isabel - Ja **sem** entès; és a dir: **Ja ENS HEM** entès. *Anem-zen* o *anem-NOS-EN*
- 105.PROF/A - (Mirant-se el rellotge) Tens raó: **BOI** que és hora d'acabar...
- 106.Montse – Ha sigut un castell molt guapo, que puja i puja i té molts pisos.
- 107.PROF/A - Cadascú hauria de ser un **anxaneta** que fa l'aleta; o ser **cassoleta** d'un altre, perquè parli millor. Bé, un petonet i felicitem-**NOS**
A setembre espero el treball. Hi **tenc** posada molta il·lusió. Sentiu? **LA HI tenc** posada; la il·lusió, és clar.